

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ב"ה

תיק 1139099/1

בבית הדין הרבני הגדול ירושלים

לפני כבוד הדיינים:

הראשון לציון הרב יצחק יוסף, הרב יצחק אלמליח, הרב יעקב זמיר

המערערת: פלונית (ע"י ב"כ עו"ד יאיר שיבר)

נגד

המשיב: פלוני (ע"י ב"כ טו"ר מיכאל קנפו)

הנדון: הכפפת הסכם פשרה בעניין הכתובה למשתמע מהדיון וההחלטות שקדמוהו כי זו תיגבה רק אם לא תזכה האישה על פי חוק ברכוש העודף על זכותה על פי ההלכה

פסק דין

לפנינו ערעור על פסק דינו של בית הדין האזורי תל אביב מיום י"א בתמוז תשע"ז (5.7.17).

רקע כללי ותמצית ההליכים המשפטיים

הצדדים נישאו כדת משה וישראל בשנת 1987 ולהם ארבעה ילדים, כולם בגירים כיום.

בשנת 2009 הגישה האישה לבית המשפט לענייני משפחה תביעה רכושית שבגדרה ביקשה מבית המשפט כי ייתן לה את הסעדים הבאים: פסק דין הצהרתי שדירת המגורים ברח' [...] תל אביב הרשומה על שם הבעל שייכת לשני הצדדים בשווה, צו לפירוק שיתוף בדירה ובכל נכס אחר שיקבע שהוא משותף והחלטה המחייבת את הבעל להשיב כספים משותפים שהוברחו. במקביל להגשת התביעה הרכושית הגישה האישה לבית המשפט תביעה למזונות ילדים. מנגד תבע הבעל שבית המשפט יורה על איזון של זכויותיה של האישה ממקום עבודתה. בשנת 2012 הגיש אבי הבעל תביעה נגד הצדדים שבה נטען שאת הדירה הרשומה על שם הבעל רכש האב והרשה לצדדים להתגורר בה וכי כעת הוא תובע את השבתה.

בח' בניסן תשע"א (12.4.2011) הגישה האישה לבית הדין הרבני בתל אביב תביעה לחייב את הבעל לשלם לה את כתובתה ופיצוי נוסף בסך כולל של 500,000 שקל. התביעה הוגשה 'בגפה', ללא תביעת גירושין בצידה כמקובל. בכ"ג בתמוז תשע"א (25.7.2011) הגישה האישה לבית הדין בקשה להטיל עיקול על נכסים וזכויות כספיות של הבעל כדי להבטיח את זכויותיה. צו עיקול ניתן ונרשם.

בכ' בטבת תשע"ב (15.1.2012) התקיים דיון ראשון בתביעות. הצדדים מסרו שהם חיים בנפרד שנתיים. האישה מסרה שבכתובתה (שמעולם לא צורפה לתיק) נרשם סך של 126,000 שקל וכי בגין הרס חיי הנישואין היא תובעת מהבעל סך נוסף ובסך הכול: 500,000 שקל. בעניין הגירושין הייתה הסכמה, אלא שהאישה טרחה לציין שהיא מסכימה להתגרש 'מחוסר ברירה'. לנוכח העובדה שהתקיימו הליכים בבית המשפט בענייני הרכוש, הציע בית הדין שהצדדים יתגרשו לאלתר כהסכמתם והדיון בתביעת הכתובה והפיצוי יידחה עד לאחר סיום ההליכים בבית המשפט. האישה הסכימה להצעה. הבעל סירב. תחילה טען (ובצדק) שתביעת הכתובה הוגשה ללא

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

תביעת גירושין בצידה. בית הדין העיר אף שאי אפשר לתת פסק דין לגירושין בהיעדר תיק מתאים, והצדדים הזדרזו לפתוח תיק גירושין בהסכמה. או אז הודיע הבעל שלא ייתן את הגט עד שהאישה תוותר על כתובתה. לנוכח השינוי בעמדתו של הבעל הודיעה האישה כי היא מבקשת שבית הדין ידון בבקשה לגירושין ככתביעת גירושין. בהחלטה מאותו יום, הורה בית הדין לאישה להגיש תביעת גירושין נפרדת ולתקן את הבקשה לצו עיקול שהוגשה טרם הגשת התביעה.

בכ"ג בטבת תשע"ב (18.1.2012) הגיש הבעל כמה בקשות. הנוגעת לעניינינו היא שבית הדין יקבע בהחלטה שהדיון בעניין הכתובה לא יתקיים לפני סיום הליכי הרכוש בבית המשפט. בתגובה לתגובת האישה טען הבעל שלפי הדין הנוהג בבתי הדין הרבניים, כאשר מתקיימים הליכים בבית המשפט בענייני הרכוש, בית הדין מנוע מלדון בתביעת כתובה.

בי' באייר תשע"ב (2.5.2012) נתנה החלטת בית הדין בבקשה. הרי היא כצורתה:

לאחר עיון בבקשה, בתגובה ובתגובה לתגובה מבהיר בית הדין:

בכל תביעה של כתובה ופיצוי בזמן שיש תביעה רכושית בבית המשפט ממתין בית הדין להחלטת בית המשפט בעניין הזכויות, ואם יתברר שהאישה זכתה שלא על פי דין תורה בחלקו של הבעל, גם אם בית הדין פסק שזכותה של האישה לכתובה – יקוזז מכתובתה את מה שקיבלה שלא כדין תורה בבית המשפט, 'אין כפל מתנות'.

אולם זכותה של האישה לעיקול – כדי לשמור נכסים ולא להעלימם – בגין הכתובה אם זו מגיעה לה.

ועל כן, היות ששני הצדדים מעוניינים בגירושין, יתגרשו הצדדים ולאחר הגירושין ולאחר שיינתן פסק דין בבית המשפט בעניין זכויות הצדדים ידון בית הדין בכתובה.

בית הדין הבדיל בין שלושת ההליכים שהתקיימו בו זמנית: א. תביעת הגירושין של האישה מוסכמת, והצדדים יתגרשו; ב. תביעת הכתובה – תידחה עד לאחר סיום ההליכים בבית המשפט; ג. צו העיקול – יישאר על כנו כדי להבטיח שיהיה לאישה מהיכן לגבות את כתובתה, אם וכאשר יפסוק בית הדין שהיא זכאית לכתובה ושבמסגרת הליכי הרכוש בבית המשפט לא קיבלה בניגוד לדין תורה ממון השווה לסך כתובתה.

בט"ו באייר תשע"ב (7.5.2012) הגישה האישה בקשה לקבוע מועד לסידור גט בהתאם למתווה שנקבע בהחלטת בית הדין. בט"ז באייר תשע"ב (8.5.2012) החליט בית הדין להעביר את הבקשה לסידור גט לתגובת הצד השני וקבע שאם הצד השני יתנגד לבקשה יקבע בית הדין מועד לדיון בתביעת הגירושין.

לאחר כמה דחיות קיים בית הדין בז' בכסלו תשע"ג (22.11.2012) דיון בשלושה דיינים. בתחילת הדיון העלה בית הדין כמה הצעות לקדם את ההליכים. תוך שבית הדין שב על עמדתו העקרונית שהדיון בתביעת הכתובה יתקיים אם לא תקבל האישה בבית המשפט יותר מהמגיע לה לפי ההלכה.

לאחר חילופי הדברים הללו החל משאזמתן בסיועו של חבר בית הדין הדיין הגאון הרב אבירן יצחק הלוי, ובסופו הגיעו הצדדים להסכמות דלהלן שהוכתבו לפרוטוקול הדיון:

הצדדים יתגרשו במועד הראשון שיקבע על ידי בית הדין.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

בלא להודות בטענה מטענות האישה, ישלם הבעל לאישה כנגד כתובתה ופיצויים, ככל שקיימים, סך של 40,000 ש"ח. סך זה ישולם עם סיום ההליך הרכושי בבית המשפט לענייני משפחה.

לאישה הזכות לקזז סכום זה מחלקו של הבעל בדירת המגורים ככל שיקבע שיש לבעל זכויות בדירת המגורים.

פרט לנ"ל אין לצדדים תביעות זה כנגד זה בבית הדין הרבני.

אין באמור כדי לפגוע בזכויות, בטענות או בהליכים שבין הצדדים בבית המשפט לענייני משפחה.

הצדדים חתמו על נוסח ההסכמות. בו ביום ניתן פסק דין לגירושין שבו אושרו הסכמות הצדדים וניתן להן תוקף של פסק דין, והצדדים התגרשו.

בכ"ט באדר א' תשע"ו (6.3.2016) נתן בית המשפט את פסק דינו במכלול התביעות הרכושיות. הנוגע לענייננו הוא קביעת בית המשפט שהדירה שייכת לשני הצדדים בשווה, וזאת מן הטעם שהדירה נרכשה בתקופת הנישואין ויש להחיל עליה את הסדר איזון משאבים שבחוק יחסי ממון וכי אף לו היה מדובר בדירה שנרכשה ערב נישואי הצדדים ממקורותיו של הבעל – נוכח היותה דירת מגורים יש להחיל בעניינה את פסיקת בג"ץ בעניין כוונת שיתוף ספציפי בדירת מגורים שהיא נכס עיקרי.

באותו מעמד ניתן צו לפירוק שיתוף בדירת הצדדים. בפועל, כך התברר, רכשה האישה את חלקו של הבעל, ובבואה לשלם בעבור חלקו ביקשה לקזז את הסך של 40,000 שקל שהוסכם.

הבעל, שהתנגד לבקשה, הגיש לבית הדין בט"ו באב תשע"ז (8.7.2017) בקשה לביטול פסק הדין שנותן תוקף להסכמות הצדדים. טענתו, בתמצית, הייתה שההסכמה לשלם את הסכום הנ"ל ניתנה בכפוף להבהרות בית הדין בשני הדיונים ובהחלטה שקדמה לדיון שבו הושגו ההסכמות, ש'אין כפל מתנות' וש'אם תקבל האישה בבית המשפט ממון שאינו מגיע לה לפי דין תורה, יקוזז הסכום שהוסכם ממה שנפסק בבית המשפט. תימוכין לטענתו זו מצא הבעל בהסכמת הצדדים שהסכום שהוסכם ישולם עם סיום ההליך הרכושי בבית המשפט. לפי דרכו טען הבעל שהאישה כלל לא הייתה זכאית לכתובה ולפיצויי ושהסכמתו לשלם את הסך הנ"ל ניתנה מרצון טוב, כדי לסיים את ההליכים בבית הדין הרבני ומתוך הנחה שבית המשפט לא יפגע בזכויותיו בדירה הרשומה על שמו.

האישה השיבה לבקשת הבעל. בתמצית טענה שהסכמתו לשלם את הסך הנ"ל ניתנה במסגרת הסכם כולל לסילוק התביעות בבית הדין, לרבות תביעת הכתובה והפיצוי. ההסכמה שהתשלום יבוצע לאחר תום ההליכים בבית המשפט אינה קשורה כלל לאפשרות שבית המשפט יחייב את הבעל לשלם כספים לפי החוק ובניגוד להלכה, שכן לבעל לא היו כספים וזכויות כספיות שהם ברי-איזון לפי חוק, אלא קשורה הייתה לטענת הבעל שאין לו מקור כספי אחר מלבד חלקו בתמורת הדירה. למעשה טענה האישה שכלל לא קיבלה זכויות לפי החוק והפסיקה בניגוד להלכה שכן, לדבריה, הפסיקה בעניין הדירה מבוססת על קביעת בית המשפט שהדירה נרכשה מכספים משותפים. האישה הוסיפה טענה, שאם אכן כדברי הבעל הייתה הסכמה שהסכום הנ"ל יקוזז ממה שיפסק לטובת האישה בבית המשפט, מדוע לא עמדו הבעל ובא כוחו על כתיבת הדבר בפירושו. בנקודה זו הפנתה האישה לפסיקה האזרחית העוסקת בויתור בהסכם גירושין על זכויות שלא פורטו בגוף ההסכם.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

הבעל הגיב לתגובת האישה והתייחס בפירוט לטענה שהדירה נרכשה מכספים משותפים. הבעל כתב שטענה זו עלתה גם בבית המשפט, עת טענה האישה שהבעל הבריח סך של מיליון שקל, ונדחתה. הבעל השיב גם לטענה שעניין הקיזוז לא נזכר במפורש בהסכם וכתב שלא מדובר בהסכם שנערך בתנאי משרד אלא בהסכם שנערך בבית הדין שבו לא מקפידים לכתוב כל פרט וסומכים על מושכלות ראשונות, ובמקרה זה אף על דברים שנאמרו במפורש כמה פעמים בהליך זה, לרבות בדיון עצמו, שחיוב בכתובה מתקזז כנגד חיובים כספיים שאינם לפי ההלכה. הבעל ציין שבפסק הדין לגירושין נכתב כי "לאחר שבית הדין נוכח שהצדדים הבינו את האמור בפרוטוקול הדיון והבינו את משמעותו ותוצאותיו", ומכך מובן שההסכם מבוסס על דברים שנאמרו בפרוטוקול הדיון בעניין קיזוז הכתובה מחיובים שאינם לפי ההלכה.

בבקשה ובתגובות טענו הצדדים – לכאורה שלא לצורך – גם בעניין טיב ההליך שהתקיים בבית הדין ובבית המשפט, בשאלת סמכות דין יחיד לתת תוקף של פסק דין להסכמות ובשאלה העקרונית אם פיצול סעדים בין בית הדין לבית המשפט הוא מהלך ראוי.

פסק הדין נשוא הערעור

בפסק הדין, שניתן בהרכב אחר – הרכב שבראשות אב בית הדין הגר"י שחור ועימו הדיינים הגר"י מרווה והגר"ש לביא שליט"א – נכתב:

הצדדים התגרשו בתאריך ז' בכסלו תשע"ג (22.11.2012).

קדמה לכך תביעת האישה לגירושין ולכתובה [ופיצוי] בסך חמש מאות אלף ש"ח.

במקביל, תבעה האישה תביעה רכושית בבית המשפט למשפחה, במסגרתה תבעה בין היתר זכות למחצית הדירה הרשומה כולה על שם הבעל.

יום לפני סידור הגט הביא בית הדין את הצדדים להסכם גירושין, לפיו הצדדים יתגרשו מיידית, והאישה תהיה זכאית לכתובה בסכום מופחת של ארבעים אלף ש"ח.

בהסכם צוין כי "סך זה ישולם עם סיום ההליך הרכושי בבית המשפט לענייני משפחה".

הרקע לתוספת זו היה דברי הדיין בפרוטוקול הדיון מאותו יום (במהלך הניסיון להביאם להסכם): "אם היא תקבל שם מעבר למה שמגיע לה לא תקבל את הכתובה, ואם לא תקבל אפשר לדון בעניין הכתובה אם מגיע לה".

כמו כן, קדמה לכך הבהרת בית הדין מיום י' באייר תשע"ב (2.5.12), כדלהלן:

לאחר עיון בבקשה, בתגובה ובתגובה לתגובה מבהיר בית הדין: בכל תביעה של כתובה ופיצוי בזמן שיש תביעה רכושית בבית המשפט ממתין בית הדין להחלטת בית המשפט בעניין הזכויות, ואם יתברר שהאישה זכתה שלא על פי דין תורה בחלקו של הבעל, גם אם בית הדין פסק שזכותה של האישה לכתובה – יקוזז מכתובתה את מה שקיבלה שלא כדין תורה בבית המשפט, 'אין כפל מתנות'.

לפני למעלה משנה התקבלה בבית המשפט תביעת האישה למחצית הדירה הרשומה על שם הבעל.

עיקרי טיעוני הצדדים

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

בא כוח הבעל מבקש לקבוע כי האישה אינה זכאית ל'כפל מתנות', כלשון החלטת בית הדין, והיות שזוכתה שלא על פי ההלכה במחצית הדירה הרי שאינה זכאית לכתובה.

תגובת בא כוח האישה: בהסכם לא צוין במפורש כי יקוּזו מהכתובה החלק שתקבל האישה בדירה, אף שידוע היה כי תביעה זו תלויה ועומדת. לאור זאת, אין להפקיע את זכותה ללא הסכמה מפורשת.

כמו כן ציין בא כוח האישה כי בית המשפט זיכה את האישה במחצית הדירה לא בגלל טענת שיתוף ספציפי, אלא בגלל שנרכשה מכספים משותפים.

הכרעה

טיעוני בא כוח האישה אינם מתקבלים:

1. כפי שפורט היטב ברקע לעיל, ההסכמה שנוסחה בקצירת האומר ניתנה על רקע הבנה ברורה מאוד שכל סכום שתקבל האישה שלא בהתאם להלכה יקוּזו מהכתובה. האישה הייתה מיוצגת, ואין מקום לפקפק במשמעות הדברים.

2. מעיון בפסק הדין של בית המשפט עולה בבירור כי לא הוכרע (וכפי הנראה אף לא נטען) כי האישה הייתה שותפה לרכישת הדירה מכספיה היא. לא התקבלה טענתה על הברחת כספים משותפים מצד הבעל, לפחות לא בסדר גודל של מחצית הדירה. זכותה בדירה נגזרת מזכותה על פי חוק יחסי ממון במשאביו הכספיים של הבעל שנצברו בתקופת הנישואין, ושבאמצעותם נרכשה הדירה או מכוח כוונת שיתוף. זכות זו תואמת את החוק האזרחי, אך לא את ההלכה.

לאור הנ"ל, בית הדין מקבל את הבקשה וקובע כי על פי הסכם הגירושין מיום ז' בכסלו תשע"ג (21.11.12) המבקש פטור מתשלום הכתובה.

טענות הצדדים

כתב הערעור וכתב התשובה הם חזרה על טענות הצדדים בפני בית הדין האזורי.

דיון

ליבת המחלוקת בין הצדדים היא מה היה טיבה של ההסכמה בין הצדדים. מוסכם שהצדדים הגיעו להסכמה כוללת לסיום כל ההליכים בבית הדין הרבני. המחלוקת היא באיזו דרך. הבעל טוען שהוסכם על חיוב מותנה בסך הנ"ל. האישה טוענת שהוסכם על חיוב מוחלט בסך הנ"ל.

לבירור עניין זה עלינו לעמוד על אומד דעת הצדדים בעת עריכת ההסכם. כמתואר לעיל, המצב באותה עת היה שהצדדים חיו בנפרד וניהלו הליכים בבית המשפט לענייני משפחה כשלוש שנים. הצדדים היו מודעים לעמדת בית הדין שדיון בכתובה יש לקיים לאחר סיום ההליכים בבית המשפט, ושניהם הודיעו לבית הדין שעמדה זו מקובלת עליהם. דא עקא: לנוכח דרישת הבעל שהאישה תוותר על הכתובה, לא היה אפשר לקדם את הגירושין ללא דיון בעילות הגירושין שהן גם העילות לתביעת הכתובה. לכן הציע בית הדין מתווה פשרה שלפיו יתגרשו הצדדים ותמורת ייתור הדיון בעילות לחיוב הבעל בכתובה ישלם הבעל את הסך הנ"ל. ממתווה זה יצאו שני הצדדים נשכרים: האישה תקבל את גיטה, והבעל 'יקנה' את הסיכון שקיים בדיון בתביעת הכתובה לאחר הגירושין בסכום נמוך יחסית.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

חשוב לציין שזכאותה של האישה לכתובה אינה ברורה כלל. האישה החלה בהליכים אגרסיביים נגד הבעל בבית המשפט ופנתה לבית הדין אחרי שנתיים, ואך ורק בתביעת כתובה. האישה לא תבעה שלום בית ואף לא מזונות אישה. במצב כזה נטל ההוכחה לחיובו של הבעל בכתובה נוטה במובהק לצד האישה שטענה בכתב התביעה שהבעל נהג בה בגסות ובאלימות. טענות מעין אלו, על דברים שהתרחשו בתוך ד' אמותיהם של הצדדים, קשה מאוד להוכיח בהליך משפטי. כמו כן חשוב לציין שכתובתה של האישה (שאף היא לא הוצגה מעולם) עמדה על סך של 126,000 שקל, רוב הסכום של חצי מיליון שקל שתבעה האישה הוא עבור פיצויי גירושין, שאותם פוסקים בתי הדין במקרים נדירים שבהם האישה נאלצת ממש להתגרש ויוצאת כששמלתה לעורה. במקרה זה סיכויי תביעה זו היו אפסיים מלכתחילה.

לאור האמור, ההסכם שהתחייב הבעל לשלם 40,000 שקל היה אפילו נדיב. מכל מקום המשאומתן וההסכם לא חרגו בשום שלב מהדיון בסיכויי וביכולתן שיהיה לצדדים מקיום דיון בתביעת הכתובה. לקביעה זו חשיבות רבה, שכן היא תוחמת את המשאומתן וההסכם לסוגיית הכתובה בלבד. כלומר: ההסכמות לא חרגו לתחומים אחרים ונשארו במסגרת המשפטית-הלכתית של תביעת הכתובה. משמעות הדברים היא שאין ואי אפשר לקבל את הטענה שההסכמה הנ"ל הייתה הסכמה מוחלטת שתתקיים בכל מקרה, אלא הסכמה במסגרת ובכללים המשפטיים-הלכתיים של תביעת כתובה.

ברור אפוא שהבעל צודק בטענתו שמדובר היה בחיוב מותנה שאינו מוחלט, כפי שקבע בית הדין האזורי בפסק דינו.

גם לשון ההסכם תומכת בטענת הבעל:

בלא להודות בטענה מטענות האישה, ישלם הבעל לאישה כנגד כתובתה ופיצויים, ככל שקיימים, סך של 40,000 ש"ח. סך זה ישולם עם סיום ההליך הרכושי בבית המשפט לענייני משפחה.

לאישה הזכות לקזז סכום זה מחלקו של הבעל בדירת המגורים ככל שיקבע שיש לבעל זכויות בדירת המגורים.

פרט הנ"ל אין לצדדים תביעות זה כנגד זה בבית הדין הרבני.

אין באמור כדי לפגוע בזכויות, בטענות או בהליכים שבין הצדדים בבית המשפט לענייני משפחה.

התשלום כאמור הוא אך ורק כנגד הכתובה והפיצויים, ככל שישנם, ובגדרם לפי ההלכה. הצדדים הקפידו להבדיל בין ההסכמות בבית הדין לבין העניינים המתבררים בבית המשפט וקבעו שהדברים שהוסכמו בבית הדין לא ישפיעו על ההליכים בבית המשפט. האישה אף עמדה על שההסכמה בדבר קיזוז הסכום הנ"ל מתוך חלקו של הבעל בדירה לא תיחשב הודאה על זכותו של הבעל בדירה העלולה לסכל את טענתה בבית המשפט שהדירה כולה שייכת לה.

הלשון "מחלקו של הבעל בדירת המגורים" אינה יכולה ללמד שהסכום הנ"ל עודף על מה שייפסק לטובת האישה בבית המשפט, שכן כאמור מדובר בתוספת שנכתבה כדי לבדל בין ההליכים בבית הדין הרבני לאלו שבבית המשפט. נציין שבתשובתה לבקשת הבעל לא תמכה האישה את טענותיה בפסקה זו, שגם לה היה ברור שאין בה חיזוק וסיוע לעמדתה.

נתייחס בקצרה גם לטענת האישה שלפי הפסיקה האזרחית ויתור על זכות בהסכם גירושין צריך להיות מפורש. פסיקה זו אינה שייכת למקרה שלפנינו שבו נדרש הבעל לשלם על פי פסק דין של בית דין רבני, כאשר לטענתו האישה מחזיקה בממונו שלא כדין תורה. כדי שפסק הדין

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ימומש לא די שאין ויתור מפורש של האישה, יש צורך ב'ויתור מפורש' של הבעל, שיסכים ויתחייב בקניין לשלם את הסכום הנ"ל בתוספת למה שיפסוק בית המשפט.

סוף דבר

- א. הערעור נדחה.
- ב. אין צו להוצאות.
- ג. פסק הדין מותר לפרסום לאחר השמטת פרטים מזהים.

הרב יצחק יוסף

לפנינו ערעור האישה על פסק דין בית הדין האזורי מתאריך י"א בתמוז התשע"ז (5.7.2017). נעתיק את פסק הדין מושא הערעור, וזו לשונו:

לפנינו בקשת המבקש לבטל את חיובו בכתובה שניתן במסגרת הסכם גירושין. הוגשו תגובה ותגובה לתגובה.

רקע

הצדדים התגרשו בתאריך ז' בכסלו תשע"ג (22.11.2012).

קדמה לכך תביעת האישה לגירושין ולכתובה [ופיצוי] בסך חמש מאות אלף ש"ח.

במקביל, תבעה האישה תביעה רכושית בבית המשפט למשפחה, במסגרתה תבעה בין היתר זכות למחצית הדירה הרשומה כולה על שם הבעל.

יום לפני סידור הגט הביא בית הדין את הצדדים להסכם גירושין, לפיו הצדדים יתגרשו מיידית, והאישה תהיה זכאית לכתובה בסכום מופחת של ארבעים אלף ש"ח.

בהסכם צוין כי "סך זה ישולם עם סיום ההליך הרכושי בבית המשפט לענייני משפחה".

הרקע לתוספת זו היה דברי הדיין בפרוטוקול הדיון מאותו יום (במהלך הניסיון להביאם להסכם): "אם היא תקבל שם מעבר למה שמגיע לה לא תקבל את הכתובה, ואם לא תקבל אפשר לדון בעניין הכתובה אם מגיע לה".

כמו כן, קדמה לכך הבהרת בית הדין מיום י' באייר תשע"ב (2.5.12), כדלהלן:

לאחר עיון בבקשה, בתגובה ובתגובה לתגובה מבהיר בית הדין: בכל תביעה של כתובה ופיצוי בזמן שיש תביעה רכושית בבית המשפט ממתין בית הדין להחלטת בית המשפט בעניין הזכויות, ואם יתברר שהאישה זכתה שלא על פי דין תורה בחלקו של הבעל, גם אם בית הדין פסק שזכותה של האישה לכתובה – יקוּזז מכתובתה את מה שקיבלה שלא כדין תורה בבית המשפט, 'אין כפל מתנות'.

לפני למעלה משנה התקבלה בבית המשפט תביעת האישה למחצית הדירה הרשומה על שם הבעל.

עיקרי טיעוני הצדדים

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

בא כוח הבעל מבקש לקבוע כי האישה אינה זכאית ל'כפל מתנות', כלשון החלטת בית הדין, והיות שזכותה שלא על פי ההלכה במחצית הדירה הרי שאינה זכאית לכתובה.

תגובת בא כוח האישה: בהסכם לא צוין במפורש כי יקוּזו מהכתובה החלק שתקבל האישה בדירה, אף שידוע היה כי תביעה זו תלויה ועומדת. לאור זאת, אין להפקיע את זכותה ללא הסכמה מפורשת.

כמו כן ציין בא כוח האישה כי בית המשפט זיכה את האישה במחצית הדירה לא בגלל טענת שיתוף ספציפי, אלא בגלל שנרכשה מכספים משותפים.

הכרעה

טיעוני בא כוח האישה אינם מתקבלים:

1. כפי שפורט היטב ברקע לעיל, ההסכמה שנוסחה בקצירת האומר ניתנה על רקע הבנה ברורה מאוד שכל סכום שתקבל האישה שלא בהתאם להלכה יקוּזו מהכתובה. האישה הייתה מיוצגת, ואין מקום לפקפק במשמעות הדברים.

2. מעיון בפסק הדין של בית המשפט עולה בבירור כי לא הוכרע (וכפי הנראה אף לא נטען) כי האישה הייתה שותפה לרכישת הדירה מכספיה היא. לא התקבלה טענתה על הברחת כספים משותפים מצד הבעל, לפחות לא בסדר גודל של מחצית הדירה. זכותה בדירה נגזרת מזכותה על פי חוק יחסי ממון במשאביו הכספיים של הבעל שנצברו בתקופת הנישואין, ושבאמצעותם נרכשה הדירה או מכוח כוונת שיתוף. זכות זו תואמת את החוק האזרחי, אך לא את ההלכה.

לאור הנ"ל, בית הדין מקבל את הבקשה וקובע כי על פי הסכם הגירושין מיום ז' בכסלו תשע"ג (21.11.12) המבקש פטור מתשלום הכתובה.

הצדדים חוזרים לפנינו בערעור על טענותיהם, והשאלה המרכזית היא: מה הייתה הכוונה בהסכם שאליו הגיעו בעזרת בית הדין ושבו התחייב הבעל לשלם לאישה סך 40,000 ש"ח בעבור תביעתה לכתובה ופיצוי? האם ההתחייבות הייתה מותנית בתנאי שהאישה לא תקבל מאומה בתביעה הרכושית לאיזון משאבים שהתנהלה באותה העת בבית המשפט כטענת הבעל – המשיב או שההתחייבות הייתה לשלם את הסכום הנ"ל בכל מקרה ללא קשר לתוצאות הפסיקה שתינתן ברכוש בבית המשפט כטענת האישה – המערערת?

לאחר העיון בכל החומר שבתיק ושמיעת הצדדים נראה לקבל את הערעור.

מעיון בהסכם הגירושין המופיע בפרוטוקול הדיון בבית הדין, ההסכם שאושר ושניתן לו תוקף באותו יום, עולה כי ישנו משפט שלכאורה אפשר לפשוט ממנו את הספק.

בהסכם נאמר:

הצדדים יתגרשו במועד הראשון שיקבע על ידי בית הדין.

בלא להודות בטענה מטענות האישה, ישלם הבעל לאישה כנגד כתובתה ופיצויים ככל שקיימים, סך של 40,000 ש"ח. סך זה ישולם עם סיום ההליך הרכושי בבית המשפט לענייני משפחה.

לאישה הזכות לקזז סכום זה מחלקו של הבעל בדירת המגורים ככל שיקבע שיש לבעל זכויות בדירת המגורים.

פרט לנ"ל אין לצדדים תביעות זה כנגד זה בבית הדין הרבני.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

אין באמור כדי לפגוע בזכויות, בטענות או בהליכים שבין הצדדים בבית המשפט לענייני משפחה.

נתמקד במשפט "לאישה הזכות לקזז סכום זה מחלקו של הבעל בדירת המגורים ככל שיקבע שיש לבעל זכויות בדירת המגורים":

כדי להבין מה עומד מאחורי המשפט הנ"ל יש לציין כי בעת הגעת הצדדים להסכם הגירושין התנהלה במקביל בבית המשפט תביעת האישה למחצית מזכויות הבעל ברכוש. האישה תבעה מחצית מהדירה שהייתה רשומה כולה על שם הבעל בטענה שנרכשה במהלך חיי הנישואין מכספים משותפים. מאוחר יותר תבעה לקבל את כל הדירה בטענה שהבעל הבריח כספים משותפים בסך של כמיליון ש"ח.

הבעל טען שהדירה כולה שייכת לו מאחר שניתנה לו במתנה מאביו. כמו כן הוגשה תביעת צד ג' – אביו של הבעל שטען שהדירה בעצם שייכת לו וניתנה לבן רק לשימוש ברשות ולא כמתנה.

בעת עריכת הסכם הגירושין עוד לא התבררה התביעה ולא ניתן פסק דינו של בית המשפט. וכך לא היה ברור בעת הסכם הגירושין אם לבעל יהיה בסופו של דבר חלק בדירה משום שייכתן שאבי הבעל יזכה בדירה או שהאישה תקבל את הדירה כולה.

בסופו של דבר דחה בית המשפט את תביעת אבי הבעל ופסק שהאישה זכאית למחצית מהדירה על פי חוק יחסי ממון.

נחזור כעת לנאמר בהסכם "לאישה הזכות לקזז סכום זה מחלקו של הבעל בדירת המגורים ככל שיקבע שיש לבעל זכויות בדירת המגורים":

פירוש הדברים הוא שהייתה הסכמה כי אם האישה תזכה רק במחצית מהזכויות בדירה, ומכאן שגם לבעל תהיה בעלות על המחצית השנייה, תוכל האישה לקזז סך 40,000 ש"ח מחלקו של הבעל בדירה אם תרצה לרכוש את חלקו (כפי שאכן נעשה בסופו של דבר שהאישה רכשה את חלקו של הבעל בדירה).

פירושו של דבר הוא שהיה ברור לצדדים ומוסכם שגם אם תזכה האישה במחצית מהדירה על פי חוק יחסי ממון עדיין תהיה זכאית לאותם 40,000 ש"ח דמי כתובה ותוכל לקזז אותם מחלקו של הבעל. כלומר: ההסכמה הייתה שהבעל התחייב לאישה 40,000 ש"ח דמי כתובה ופיצוי בכל מקרה, גם אם תזכה בתביעה הרכושית על פי חוק יחסי ממון.

אומנם נכון הדבר, כפי שכתב בית הדין האזורי בהחלטתו, הרקע להסכם הגירושין בדיונים והחלטות קודמות היה שלא יהיה 'כפל מבצעים', אולם ייתכן שבסופו של דבר הבעל שרצה בגירושין הסכים לשלם בכל מקרה סכום 'סמלי' של 40,000 ש"ח מתוך תביעת האישה לכתובה ופיצוי בסך 500,000 ש"ח, וזאת כדי לסיים את חיי הנישואין.

כמו כן יש לפרש את הנאמר בהסכם "סך זה ישולם עם סיום ההליך הרכושי בבית המשפט לענייני משפחה", שאין הכוונה שהתשלום מותנה בתוצאת פסק בית המשפט ברכוש אלא לקביעת זמן בלבד, שהבעל ישלם לאישה את המגיע לה לפי ההסכם כאשר יקבל את חלקו ברכוש בבית המשפט.

אשר למה שכתב עמיתי, כבוד הרב אלמליח שליט"א [להלן]:

אפשר להציע לסעיף זה גם פירוש אחר, למשל: ככל שייקבע שלבעל יש חלק בדירה, אזי אם תרצה האישה לרכוש את חלקו בדירה, תוכל היא לעשות זאת בדרך של קיזוז הסכום של 40,000 ש"ח מהשווי של חלקו בנכס.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

כלומר: ניסוחו של הסעיף אינו חד-משמעי ואינו מציג הוראה קונקרטית וודאית. כאמור, הוא אינו מצביע באופן שלא ניתן לספקות על הסכמה של הצדדים לחרוג ממה שקבע בית הדין כקביעה נחרצת, שלא יהיה "כפל מבצעים":

לעניות דעתי אם זה הוא פירוש של הסעיף אזי לא היה צריך לכותבו, דזה פשיטא, וכי מדוע לא תוכל האישה לקזז? גם אם לא היה הדבר כתוב בהסכם יכולה היא לקזז.

עוד יש להוסיף שגם השורה האחרונה בהסכם הגירושין "אין באמור כדי לפגוע בזכויות, בטענות או בהליכים שבין הצדדים בבית המשפט לענייני משפחה" – פירושה שגם אם תקבל האישה את תביעתה הרכושית בבית המשפט, ישלם לה הבעל את הסך 40,000 ש"ח תמורת (א-בירור) תביעת הכתובה והפיצוי בסך של 500,000 ש"ח.

לאור האמור, דעתי היא שיש לקבל את הערעור ולקבוע שהבעל חייב לשלם לאישה סך 40,000 ש"ח כדמי כתובה ופיצוי כאמור בהסכם הגירושין למרות קבלתה בנוסף את מחצית הדירה על פי חוק יחסי ממון.

הרב יעקב זמיר

ראיתי את שכתב עמיתי כבוד הרב זמיר שליט"א, אך רוח אחרת עימי בעניין זה.

לדעתי כיוון שההסכם שבין הצדדים הוא תוצאה של הדיון שהוביל בית הדין, הפרשנות המכרעת שאותה יש לאמץ לגבי ההסכם היא הפרשנות העולה מתוך דברי בית הדין עצמו אשר ניהל את הדיון.

בית הדין קבע בצורה נחרצת:

אם יתברר שלא על פי דין בחלקו של הבעל, גם אם בית הדין פסק שזכותה של האישה לכתובה – יקוזז מכתובתה את מה שקיבלה שלא כדין בבית המשפט. אין כפל מתנות.

כלומר: בסיכומו של הליך ההידברות שניהל בית הדין אמר בית הדין מפורשות שאם תזכה האישה בחלק מן הרכוש באופן שאינו מתאים להלכה, אזי יקוזז הסכום שבו זכתה מסכום הכתובה.

גם לדעת עמיתי, הרב זמיר שליט"א, זוהי אכן המשמעות של דברי בית הדין, אך כיוון שלדעתו מדקדוק בלשון ההסכם שבין הצדדים יש אפשרות לפרש את ההסכם כהסכמה לסטות מן המשמעות הנ"ל – אזי הסכמת הצדדים גוברת.

לדעתי, יש להעדיף את הדברים הברורים והוודאיים שכתב בית הדין, ואשר שימשו מצע לכל ההסכמה שבין הצדדים, על פני דקדוק בלשון ההסכם שהוא בגדר אפשרות בלבד. הלשון בסעיף ההסכם המורה "לאישה הזכות לקזז סכום זה מחלקו של הבעל בדירת המגורים ככל שיקבע שיש לבעל זכויות בדירת המגורים" אינה מורה בהכרח שהבעל מחויב לשלם לה סך 40,000 ש"ח גם אם האישה תזכה בדירה מכוח חוק יחסי ממון והוראותיו בדבר איזון משאבים.

אפשר להציע לסעיף זה גם פירוש אחר, למשל: ככל שייקבע שלבעל יש חלק בדירה, אזי אם תרצה האישה לרכוש את חלקו בדירה, תוכל היא לעשות זאת בדרך של קיזוז הסכום של 40,000 ש"ח מהשווי של חלקו בנכס.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

כלומר: ניסוחו של הסעיף אינו חד־משמעי ואינו מציג הוראה קונקרטית וודאית. כאמור, הוא אינו מצביע באופן שלא ניתן לספקות על הסכמה של הצדדים לחרוג ממה שקבע בית הדין כקביעה נחרצת, שלא יהיה 'כפל מבצעים'.

במקום שבו לשון הסעיף אינה מורה הוראה ודאית וישנה פרשנות להסכם שהיא רק בגדר "אפשרית", אין להעדיף את הפרשנות האפשרית על פני קביעת בית הדין האזורי אשר ניהל את הדיון שבין הצדדים, הוא אשר היה בסוד העניינים לכל אורך הדרך והוא אשר מסר לנו בפסק דינו באופן ודאי שאלו היו הסיכומים שבין הצדדים.

במצב זה אינני מוצא בפסק דינו של בית הדין האזורי לא טעות בדין או בהלכה ולא טעות שבשיקול הדעת וכוודאי לא פגם בניהול הדיון, שהן עילות הערעור בהתאם להוראות תקנה קל"ה לתקנות הדיון. יש אפוא להשאיר את פסק הערכאה הדיונית על מכונה.

לסיכום: לדעתי, פסקו של בית הדין האזורי בעינו עומד, ומשזכתה האישה במחצית הדירה מכוח חוק יחסי ממון, אין הבעל חייב לשלם לה 40,000 ש"ח בגין כתובתה.

הרב יצחק אלמליח

נפסק כדעת הרוב [הערעור נדחה ללא צו להוצאות].

ניתן ביום ב' בניסן תשע"ט (7.4.2019).

הרב יעקב זמיר

הרב יצחק אלמליח

הרב יצחק יוסף

עותק זה עשוי להכיל שינויי ותיקוני עריכה